

הרב קלמן מאיר בר שליט"א

"לישועתך קויתי ה'"

[על מסירות הנפש ומסירות הגוף של שמשון]

"דן ידן עמו כאחד שבטי ישראל, יהי דן נחש עלי דרך, שפיפון עלי ארח, הנשך עקבי סוס ויפול רכבו אחר.
לישועתך קויתי ה' "

רש"י בפירוש פסוקים אלו, מבאר כי יעקב בחזון אחרית הימים, עת אשר הוא קובע ומגדיר את תפקידו ויעודו של כל שבט ושבט. עת אשר מברך את שבטו של דן, לא לשבט כולו מייחד את דבריו כשאר השבטים, אלא על אדם אחד, שעתיד לצאת משבט זה הוא שמשון:

"דן ידן עמו, ינקום נקמת עמו מפלשתים...ועל שמשון נבא נבואה זו"².

ומדוע שבט דן המיוצג ע"י שמשון דומה בתכונותיו לנחש ושפיפון? ביאר רש"י כי כוונתו על אשר יקרה את שמשון בסוף ימיו. כאשר הפלשתים העמידו אותו בין העמודים. ושמשון ביקש להנקם מהאנשים אשר על הגג או אז זילפת שמשון את שני עמודי התוך אשר הבית נכון עליהם³, וכך היא דרכו של נחש, אין הוא יכול להלחם ברוכב ולכן בוחר הוא לנשך עקבי סוס, וע"י כך ינצח את האיש היושב עליו.

את סיום דבריו של יעקב אחר נבואה זו בפסוק "לישועתך קויתי ה' ", ביאר רש"י כי אין אלו דבריו של יעקב אבינו אלא של שמשון, אחר אשר יפול ביד הפלשתים סופו לומר "לישועתך קויתי ה' ". וכאילו דבריו של שמשון יוצאים מנהמת לבו של יעקב:

'נתנבא שינקרו פלשתים את עיניו, וסופו לומר זכרני נא וחזקני נא אך הפעם"⁴.

אמנם הרשבים הקשה על פירוש זקיננו- רש"י ותורף קושיתו, כי לא יתכן שיעקב אבינו בחזונו העתידי, יתנבא על אדם כשמשון. אשר כל חייו היו בחיק הפלשתים, ומוקף בנשותיהם, האם בדמות שכזו רואה יעקב את בחיר שבט דן?!

'המפרש על שמשון לא ידע בעומק פשוטו של מקרא כלל, וכי יעקב בא

¹ בראשית מ"ט, ט"ז- י"ח.

² רש"י שם ועיין בראשית רבה פרשה צ"ח אות י"ד, וראה תנחומא פר' ויחי, י"ב.

³ שופטים ט"ז, כ"ט.

⁴ רש"י בראשית מ"ט, י"ח.

להתנבאות על אדם שנפל ביד פלשתים וינקרו את עיניו, ומת עם פלשתים בענין רע, חלילה חלילה!⁵

נראים הדברים שרש"י והרשב"ם חלוקים הם בצורת דמותו של שמשון, והננו רוצים בפנים מסבירות לילך בעקבי הצאן ולנסות לעמוד על דמותו של שמשון. גם צפייתו ובקשת הישועה דווקא אחר הברכה לשבט דן עדיין זוקקות ביאור. ולצורך ביאור הדברים הננו עוסקים במקראי קודש העוסקים בשמשון.

שמשון נזיר אלקים

"וירא מלאך ה' אל האשה ויאמר אליה הנה נא את עקרה ולא ילדת, והרית וילדת בן. ועתה השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל טמא, כי הנך הרה וילדת בן ומורא לא יעלה על ראשו, כי נזיר אלקים יהיה הנער מן הבטן והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים!"⁶

טרם יצירתו יועד שמשון משמיה להיות נזיר אלקים, וקבע הוא צורת נזירות מיוחדת- "נזירות שמשון" שדיניה שונים⁷. אך תמהים אנו, מדוע זקוק שמשון להיות "נזיר אלקים"? האם כדי להושיע את ישראל מיד פלשתים יש צורך בנזירות? הן רוב השופטים והמלכים שהושיעו את ישראל מיד צר, לא נהגו בנזירות?⁸

יתירה מזאת, הן כל מהותו של הנזיר אשר שם לו נזר ועטרת נזירות בראשו, הוא האיש אשר כבר התקדש בדברים אשר צייתה עליהם התורה, ועתה נפשו איוותה להעפיל אל פסגות רוחניות נוספות. ועל כך מקבל על עצמו מנהגי הנזיר. וכך ביאר הנצי"ב מוולוז'ין את חטאו של הנזיר אשר נטמא בטומאת המת, כי אות הוא לו משמים שאין הוא עדיין ראוי לילך בשבילי דרקיעא, ועליו עדיין נאמר "אל תהי צדיק הרבה!"⁹

"מאשר חטא על הנפש", אחר שכתוב במת שבא בפתע פתאום, שאין שום אשמה על הנזיר, מבואר דהחטא הוא שפירש עצמו מן היין, ואם לא אירע לו זו הסיבה, לא היה נקרא חוטא על הנפש, שהרי כדאי הוא להזיר עצמו מן התענוג הגשמי כדי להשיג תענוג רוחני של דביקות בה', אבל אחר שאירע לו באונס זו הסיבה, אות הוא שאינו ראוי לכך, ואם כן בחנם ציער

⁵ רשב"ם בראשית מ"ט, ט"ז. ועיי"ש בפירושו של הרשב"ם שפירש את נבואת יעקב על שבט דן בכללו.

⁶ שופטים י"ג, ג'-ה'.

⁷ עיין רמב"ם פרק ג' מהלכות נזירות הלכה י"ג-ט"ז.

⁸ ראה במדבר רבה פרשה י', ה', שביארו את ענין הנזירות "גלוי היה לפני הקב"ה שמשון היה הולך אחר עיניו, לפיכך הזהירו בנזיר שלא יהיה שותה יין, לפי שהיין מביא לידי זמה. ומה בזמן שהיה נזיר הלך אחר עיניו, אילו היה שותה לא היה לו תקנה לעולם, מרוב שהיה רודף אחר זמה", אמנם יש מן התימה בהבנת דברי חז"ל אלו, שכן זוהי התערבות בבחירה החופשית של שמשון ואכמ"ל.
⁹ קהלת ז', ט"ז.

עצמו מן היין, וביקש דבר שגבוה מערכו"¹⁰.

מעתה מה מקום לנזירות זו אשר נקבעה משמיים: ומה לנזירות עוד טרם יצירתו של האדם בטרם גיבש לעצמו את ה"נעשה אדם". ובניסוח הקושיה בדברי האבאבנאל:

"מה היה צורך באותה מראה לאשת מנוח? כי אף שמשון לא יהיה נזיר מן הבטן, לא יקצר יד ה' מהושיע את ישראל על ידו, כל שכן שכבר יוכל להיות נזיר אחר כך מנדרו. ומה לו שיהיה נזיר מן הבטן שהוצרך לבוא עליו מלאך?"¹¹

זאת ועוד מעשי שמשון אינם מתיישבים עם הנהגתו כנזיר אלקים. לא מעשיו עם הנשים, ולא דרכיו והנהגותיו בחיי החולין.

השאלה הראשונה איך שמשון בהיותו שופט את ישראל, ובהיותו נזיר אלקים מן הבטן ומתקדש מכל טומאה איך בעל בת איש נכר? והיה לוקח בכל מקום אשה מבנות פלשתים הערלים? ואין ראוי שנסתפק במה שאמרו חז"ל שהיה מגייר אותן, ושהשיבן לדת ישראל, כי זה לא נזכר בכתוב. וגם ספורי הנשים ומעשיהן עמו לא יסבול שיאמר זה, ולכן קשה מאוד איך שופט את ישראל ומושיעו היה מתחתן בבנות פלשתים? ועובר בלאו ד'לא תתחתן בס', המביא לידי כפירה והסרת הלב מהאלקים¹².

אמנם לכאורה היה אפשר לומר, כי אף שהיה שמשון מוכן מבטן ולידה לחול עליו שפעת קודש אך מכל מקום בבחירתו החופשית הלך שמשון אחר תאוות לבו, ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. הן על כך אמר התנא 'ואל תאמן בעצמך עד יום מותך'¹³ שכן 'יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום'¹⁴, ולכך שמשון נפל ברשת של יצרו, וגם פשטות דברי חז"ל לכאורה מורים כן:

"שמשון הלך אחר עיניו, לפיכך נקרו פלשתים את עיניו"¹⁵.

אך המתבונן יראה אל- נכון, כי אין לפרש את הדברים כפשוטם, שכן אם שמשון הלך אחר עיניו, אם שמשון נפל בתאוות לבו, היאך התרחשו עמו מעשי ניסים דבר יום ביומו? היאך בלחי החמור מכה הוא אלף איש? היאך עת אשר צמא הוא למים מבקש הוא מה', ומיד נענה, הן מערכת הניסים מעידה על אישיותו של שמשון וכדברי הרלב"ג על הפסוק:

"וישלח ה' את ירבעל ואת בן אבות יפתח ואת שמואל ויצל אתכם מיד

¹⁰ העמק דבר במדבר ו', י"א, ועיין רמב"ן במדבר ו', י"ד שכתב שכאשר הנזיר משלים את ימי נזירותו מביא הוא קרבן חטאת, שכן חוטא הוא, אחר שראוי להיות בדרגה זו 'וראוי היה לו שיזיר לעולם

ויעמוד כל ימיו נזיר וקדוש לאלקיו" עיי"ש.

¹¹ אברבנאל שופטים פרק י"ג השאלה הראשונה.

¹² אברבנאל שופטים פרק י"ד השאלה הראשונה.

¹³ מסכת אבות פרק ב' משנה ד'.

¹⁴ סוכה דף נ"ב ע"א.

¹⁵ סוטה דף ט' ע"ב.

איביכם מסביב ותשבו בטח"י¹⁶.

"וידמה שלא זכר אלו הארבעה, כי אם לבאר להם שמרוב חסדי הש"י היה שהושיע את ישראל מאויביהם פעם על יד הבלתי שלמים מאד אע"פ שלא היו ראויים לזה מצד עצמם... ופעם הושיעם על יד השלמים מאד כמו הענין בבדן ושמואל, וזה כי בדרך שהוא שמשון מצאנו לו מהשלמות שכבר עשה הש"י מופת על ידו, וכאשר קרא אל ה' ענהו, וזה הורה על שלמותו והיותו באופן מה במדרגת הנביאים, כי המופתים לא יעשה הש"י רק על יד הראוי כמו שבארנו..."¹⁷.

הרי שהנהגת ה' עם שמשון היתה כאדם הדבוק עם קונו וזוכה להשגחה המיוחדת אשר בצל שדי יתלונן. גם רוח ה' המפעמת תדיר בשמשון מעידה על עוז רוחו.

"ותחל רוח ה' אמר חמא בר' חנינא חלתה נבואתו של יעקב אבינו דכתיב "ייהי דן נחש עלי דרך", לפעמו במחנה דן- אמר רבי יצחק דבי רבי אמי: מלמד שהיתה שכינה מקשקשת לפניו כזוג, כתיב הכא לפעמו במחנה דן, וכתיב התם פעמון ורימון"¹⁸.

הרי שרוח ה' היא אשר מדריכה ומכוונת את דרכו של שמשון בכל דרכיו ועקלקלותיו, שכינה היא אשר מקשקשת לפניו כזוג, ומנחה אותו אל עבר מעשיו.

משמעותה של רוח ה' שצולחת עליו בכל עת¹⁹ נתפרש ע"י הרמב"ם:

"תחילת מדרגת הנבואה, שילוח לאיש עזר אלקי, שינעהו ויזרזהו למעשה טוב גדול, כהצלת קהל חשוב מקהל רעים, או הצל חשוב גדול, או השפיע טוב על אנשים רבים, וימצא מעצמו לזה מניעה, ומביא לעשות. וזאת תיקרא "רוח ה'", והאיש אשר ילוח אליו זה הענין, "אמר עליו שצלחה עליו רוח ה'", וזאת היא מדרגת שופטי ישראל כולם... ונאמר בשמשון ותצלח עליו רוח ה' "...אבל תכלית זה הכח, להעיר זה המחוזק לפועל אחד, ולא לאיזה פועל שיזדמן, אליו לעזור עשוק, אם אחד קהל גדול, או מה שמביא לזה"²⁰.

מעתה מבקשים אנו לברר את פשר דמותו של שמשון אשר מחד הולך אחר עיניו אחר תאות לבו ומאידך זוכה הוא לרוח ה' מקשקשת לפניו כזוג, את היותו מחד אוהב אשה ושמה דלילה, ומאידך אותה אישה, דלילה ידעה בו באותו צדיק דלא מפיק שם שמים

¹⁶ שמואל א' י"ב, י"א.

¹⁷ רלב"ג שם.

¹⁸ סוטה דף ט' ע"ב.

¹⁹ שופטים י"ד, י"ט - "ותצלח עליו רוח ה'", שם ט"ו, י"ד - ותצלח עליו רוח ה' ותהיינה העבותים אשר על זרועתיו כפשתים".

²⁰ רמב"ם מורה נבוכים חלק ב' פרק מ"ה - עיי"ש שכתב הרמב"ם שזוהי המדרגה הראשונה בנבואה, מתוך י"א דרגות הנבואה.

לבטלה"²¹.**"יהי דן נחש עלי דרך"**²²

דמיונו של דן- שמשון לנחש פנים רבות. חז"ל במדרש ביארו כי הנחש בנגוד לשאר החיות אין הוא מהלך בחבורה, אלא הולך ופועל יחידי:

"דן ידן עמו כאחד שבטי ישראל... כאחד, כיחידו של עולם שאיננו צריך סיוע במלחמה, שנאמר פורה דרכתי לבדי, כך שמשון העומד מדן אינו צריך אחרים שיסייעו אותו... יהי דן נחש עלי דרך שפיפון, כל החיות מהלכות זוגות זוגות, והנחש אינו מהלך בדרך אלא יחידי"²³.

לאמור תכונתו ומהותו של שמשון בכך שפועל הוא לבדו, ללא סיוע, כל מלחמתו נגד הפלשתים יהיו לבד, ללא עזרה וסיוע מאחיו. אחיו אינם מוכנים לשתף עמו פעולה. כמו שאומרים לו שלושת אלפים איש מיהודה, עת אשר בורח הוא מפלשתים כאשר שרף את שדותם, 'הלא ידעת כי משלים בנו פלשתים ומה זאת עשית לנו?'²⁴ הפלשתים מושלים עליהם לא רק על גופם- פיסית, אלא אף על רוחם, ולכן אנשי יהודה אינם מוכנים להלחם נגד הפלשתים, ועל- כן נצרך שמשון להלחם לבדו, וכדברי הרמב"ן:

"ודימה שמשון לנחש, בעבור שלא היה שמשון בא על אויביו במלחמה כשאר השופטים או המלכים, רק הוא לבדו יוצא עליהם. כמו צפעוני היוצא ממאורתו על הולכי דרך או המין הקטן שבנחשים שאינו ניכר כלל להולכי אורח"²⁵...

מעתה ידע שמשון בנפשו, כי על- מנת להצליח לקיים את דברי המלאך "והוא יחל להושיע את ישראל" זקוק הוא להלחם לבדו, ורק כאשר יתערב בתוככי הפלשתים, ויהיה חלק מארחות חייהם יוכל להם. רק אז לא יצאו הפלשתים למלחמה נגדו ונגד עם ישראל כולו, רק כאשר יראו את מלחמותיו כמלחמות פרטיות בינו לבינם, יוכל לנצחם, כדברי הרמב"ן 'כמין הקטן שבנחשים שאינו ניכר כלל'. הן זהו הטעם שמיד כאשר שמשון נשא את התמנית בימי המשתה, חד להם חידה לחבר מרעיו והתנה עמם שאם יגידו, או-אז יקבלו ממנו שלשים סדינים ושלשים חליפות ואם לא, הם יתנו לו. נקל לשער שהבין שמשון בדעתו כי אכן "יחרשו הם בעגלתו" וזו תהא סיבה טובה להנקם בהם ולהרוג שלשים מאנשי אשקלון. כמו כן כאשר אבי אשתו לקח את אשתו, ונתנה לרעהו או- אז "מצא" שמשון סיבה טובה להנקם מפלשתים, ולהבעיר את שדותם

²¹ סוטה דף ט' ע"ב.²² בראשית מ"ט, י"ז.²³ בראשית רבה פרשה צ"ט, י"א.²⁴ שופטים ט"ו, י"א.²⁵ רמב"ן בראשית מ"ט, י"ז.

באמצעות שועלים. והם אכן סבורים היא כי עשה זאת בגלל מריבה משפחתית "ויאמרו פלשתים מי עשה זאת ויאמרו שמשון חתן התמני כי לקח את אשתו ויתנה למרעהו"²⁶ הן על כך מעיד הכתוב 'כי תאנה הוא מבקש מפלשתים, ובעת ההיא פלשתים משלים בישראל'²⁷ חיפש לו שמשון עלילה להנקם מפלשתים. ובאו על כך דברי המלבי"ם:

'כי תואנה הוא מבקש שינקם אח"כ בפלשתים. ומה שלא סבב ה' סבה אחרת לזה משיב כי פלשתים מושלים בישראל. ואם היה מתגרה עמהם, אז היו שופכים חמתם על ישראל, לכן סבב שיחשבו שהשנאה של שמשון היא בעבור אשתו, לא בעבור שחרה לו על ממשלתם על ישראל אחיו"²⁸.

בחר לו שמשון דרך זו של מסירות נפש לחיות בתוככי פלשתים, ובלבד שלא ישפך דם נקי מישראל. אלא שדרך זו דורשת הכנה מוקדמת. כדי לשרוד בתוך טומאת פלשתים.

"שמשון אחר עיניו"

הכנות רבות הכינו משמיא לכך שיוכל שמשון לחיות בין בני נכר ולשמור את קדושתו, נולד הוא לאביו מנוח, עליו אמרו חז"ל:

"ויהי איש אחד מצרעה' ויהי, אמר ר' יודן כל מקום שנאמר בלשון הזה בצדיקים שקול הוא כל"א צדיקים כמנין ויהי. איש אחד- כל מקום שנאמר אחד גדול הוא... אין בעולם כיוצא בו"²⁹.

ואף את אמו של שמשון שבחו חז"ל ואמרו:

"וירא מלאך ה' אל האשה, מכאן אתה למד שאשתו של מנוח צדקת הייתה שזכתה לדבר עמה מלאך"³⁰.

זכה שמשון לגדול להורים צדיקים ונתקיים בו: "מתהלך בתמו צדיק אשרי בניו אחריו"³¹, אף ההריון של שמשון היה לא באופן טבעי, "הנה נא את עקרה ולא ילדתי"³² בדרך הטבע לא הייתה אמו של שמשון יכולה לילד, רק בן ניתן לה שלא בדרך הטבע, להורות עליו שהוא מתנת אל. ובנוסף לכך נצטווה שמשון להיות נזיר אלקים מן הבטן כדי שיהיה קדוש מרחם. כך גם כשיכנס בתוך מחנה הערלים תהיה לו הנזירות כמגן בטחוני שתפקידו לשמור עליו בקדושתו, כך נתפרשה לו לרבי צדוק הכהן מלובלין ההליכה אחר עיניו של שמשון. שכן כיון שקדוש ומופרש מרחם, עיניו לא תרו אחר

²⁶ שופטים ט"ו, ו'.

²⁷ שופטים י"ד, ד'.

²⁸ מלבי"ם שם.

²⁹ במדבר רבה פרשה י', ה'.

³⁰ במדבר רבה שם.

³¹ משלי כ', ז', וראה באגדת בראשית י', א' - "אשרי הבנים שיש זכות לאבותם שזכותם עומדת להן".

³² שופטים י"ג, ג'.

תאוות, אלא הם שהוליכו אותו בדרך האמת:

"...והיינו שהוא הכיר בנפשו כי עיניו נקיים בחיזו דהאי עלמא, להיות העין רואה ולב חומד, דבר שאינו שלו, וידע כיון דישרה בעיניו ודאי כך הוא רצון השי"י... וכן העיד הכתוב תיכף אחר- כך 'יאביו ואמו לא ידעו כי מה' הוא... ואע"פ שלמראית עיני בני אדם בעולם הזה נחשב זה כהולך אחר עיניו, לחמוד בתאוות עולם הזה, ולחלל קודש ה' לבעול בת אל נכר... ובאמת בטח בנפשו, דעינו לא יכול להכניס חמדות זרות כלל"³³.

קדושה מבטן ולידה שהיתה בו ונזירות שקיבלה עליו אמו, הוליכו את שמשון במעטה אפלת הפלשתים, בנבכי הטומאה ויכל להם. זוהי סגולתו של שמשון אשר בא משבט דן. שבט שהיה "מאסף לכל המחנות" שהיה מחזיר את אלו אשר פלטן הענן, להחזירם תחת כנפי השכינה, וכך ביאר הרב דסלר את תפקידו של שמשון:

"שמשון היה משבט דן... בגדולת קדושתו יכול היה שמשון לצאת מבחינת הענן- השמירה, ולרדת אל הנחשלים ואל מקומות הטומאה. ולא יכשל על ידי זה. לא היה צריך לשמירה... כן שמשון בן מנוח אין צריך לסיוע..."³⁴.

אמנם חז"ל אמרו שנענש שמשון בהליכה אחר עיניו. "לפיכך נקרו פלשתים את עיניו"³⁵, ברם ביאר זאת הכהן הגדול מלובלין, כי חטא זה הוא גאוות הלב שנתגאה בעצמו. על ישרותו הטבעית ועל כך נענש. וכדבריו מפורש במדרש:

"דבר אחר, גאה על כל המתגאים, שכל המתגאים במה שהם מתגאים בו נפרע מהם. שמשון במה שנתגאה בו נפרע ממנו שנאמר ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני לפיכך ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו."³⁶

הליכה זו אחר גאוות לבו, אחר נטיות לבו, הם שפגמו בו, הם שגרמו לו להתקלקל בהמשך דרכו.

תחילת קלקולו בעזה

"תניא רבי אומר: תחילת קלקולו בעזה, לפיכך לקה בעזה, תחילת קלקולו בעזה, דכתיב 'זילך שמשון עזתה וירא שם אשה זונה' לפיכך לקה בעזה, דכתיב 'ויורידו אותו עזתה' והכתיב וירד שמשון תמנתה! תחילת קלקולו מיהא בעזה היה"³⁷.

³³ "ישראל קדושים" עמ' ט' ד"ה הענני כבוד.

³⁴ "מכתב מאליהו" ח"ב עמ' 269, וראה "ישראל קדושים" עמ' ט' ואילך.

³⁵ סוטה דף ט' ע"ב.

³⁶ תנחומא פר' בשלח סימן י"ב.

³⁷ סוטה דף ט' ע"ב- עיין בפירוש רש"י דההיא דתמנה לא הוי קלקול כיון שלקחה לאשה. וראה שם מהרש"א בחדא"ג, דאדרבה דרך נישואין אסרה תורה "לא תתחתן בם" ואילו דרך זנות הרי נאסר רק

תמהים אנו היאך נכשל שמשון באשה אשר לקח בעזה, וכיצד נכשל שמשון גם לאחר מכן בפרשת דלילה "ויאהב אשה בנחל שרק ושמה דלילה"³⁸. אמנם כי כן אף איש המעלה אשר נזר אלקיו על ראשו, שפגם במידה מועטה בשלימות מעשיו לשם שמים, עת אשר התערבו נטיותיו הפרטיות וגאוותו הפרטית או-אז לא היה יכול עוד להתגבר על יצרו, שם נפל בידי אשה זרה "אשר אמריה החליקה"³⁹. ויפה כתב בעל "מכתב מאליהו":

"דכיון שנפגם הי"לשם שמים" שלו כבר לא עמד בנסיון, ונצטרפה לו נקודת טומאה, ומזה הגיע לגדר "עבירה גוררת עבירה" שהגיד לה את כל לבו, גבורתו היתה כך מכח כבישת יצרו- גבורה דקדושה, וכיון שנפגם בזה, ממילא סרה גבורתו ואף שהיה גדול הדור... והיה שקול כנגד אהרון הכהן, מכל מקום לא הועילו לו כל אלה כשנמצא פגם דק ב"לשם שמים"⁴⁰.

אך כבר אמר נעים זמירות ישראל "עשה אלה לא ימוט לעולם"⁴¹ ובאו על כך דברי רש"י: "אם ימוט אין מיטתו מוטה לעולם, אלא מתמוטט ועולה"⁴² זוהי דרך הצדיקים, שאע"פ שנופלים הם, אינם נרתעים, ויודעים הם כי "שבע יפול צדיק וקם, ורשעים יכשלו ברעה"⁴³ אין הנפילה ממוטטת אותם, אלא אדרבא היא נותנת להם את הכח והתעצמות להתגבר, וכך שמשון בהיותו קשור בין העמודים, מבקש הוא רק לקדש שם שמים ברבים, ולנקום לעיני הפלשתים אחת משתי עיניו, ואף מוכן הוא לוותר על שכרו בעולם הבא.

'האלקים ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים, אמר ר' אחא, אמר לפניו רבון העולם תן לי שכר עיני אחת בעולם הזה, ושכר עיני אחת, תהא מתוקנת לי לעתיד לבא"⁴⁴.

ממשיך הוא שמשון במסירות נפש עבור כלל ישראל. לא רק את חיי העולם הזה מסר עבור כלל ישראל, לא רק את כל ימיו הקדיש למען העם אשר בחיי- כניעתו ידעו את מעלליו וטעמיו. אלא אף את חיי הנצח, אף אותם הוא מוכן לרתום למען כלל ישראל:

"אמר רב: אמר שמשון לפני הקב"ה: רבנו של עולם! זכור לי עשרים שנה ששפטתי את ישראל, ולא אמרתי לאחד מהם "העבר לי מקל ממקום

מדרבנן! ותירץ המהרש"א שהיה בעזה לא גיירן כלל. אמנם עיין רד"ק שופטים י"ג, ד' שכתב על שלשת הנשים שלקח בתמנה ובעזה ובנחל שורק שגייר אותן והביאן לדת ישראל, וכן הוא פשט דברי הרמב"ם בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה י"ד שמשון גייר את כל נשותיו.

³⁸ שופטים ט"ז, ד'.

³⁹ משלי ב' ט"ז.

⁴⁰ "מכתב מאליהו" עמ' 273.

⁴¹ תהילים ט"ו, ה'.

⁴² רש"י שם.

⁴³ משלי כ"ד, ט"ז.

⁴⁴ ירושלמי סוטה פרק א' דף י"ז ע"ב.

למקום"

רבנו של עולם מקבל את תפילתו של שמשון ומחזיר לו את כוחו "ויפל הבית על הסרנים ועל כל העם אשר בו... והוא שפט את ישראל עשרים שנה"⁴⁵ ובאו על כך דברי הירושלמי:

'כתוב אחד אומר וישפוט את ישראל ארבעים שנה, וכתוב אחד אומר והוא שפט את ישראל עשרים שנה. אמר רבי אחא מלמד שהיו הפלשתים יראים ממנו עשרים שנה לאחר מותו כדרך שהיו יריאים ממנו עשרים שנה בחייו"⁴⁶

גם סמוך למותו לא שכח שמשון את תפקידו 'זהו יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים"אך דומה שרק עתה עם מיתתו הבין עם ישראל את מעשיו של שמשון ואת ישועתו עמהם או אז מחזירים אותו לחיק משפחתו 'זירדו אחיו וכל בית אביו וישאו אותו ויעלו ויקברו אותו בין צרעה ובין אשתאול בקבר מנוח אביו"⁴⁷.

צפית לישועה

כבר הרחיבו הראשונים מדוע יעקב אחר דבריו על שמשון סיים את דבריו "לישועתך קיויתי ה' "⁴⁸ ועוד לאלוק מילין.

הנה חז"ל הפליגו בשבח הקיווי ובשכר המקווה:

"לישועתך קויתי ה', אמר רבי יצחק הכל בקווי, יסורין בקווי, קדושת השם בקווי, זכות אבות בקווי, תאותו של עולם הבא בקווי"⁴⁹.

ובפירוש "עץ יוסף" שם מבאר שאפילו אין האדם כדאי זוכה הוא לכל המתנות בזכות הקיווי. ותמהים אנו מדוע זכות הקיווי היא כה גדולה. ומדוע חובת הקיווי היא כה חשובה עד ששואלין עליה בדין של מעלה בין השאלות הראשונות:

'אמר רב בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה? קבעת עתים לתורה? עסקת בפריה ורביה? צפית לישועה? פלפלת בחכמה? הבנת דבר מתוך דבר?

⁴⁵ שופטים ט"ז, ל'.

⁴⁶ ירושלמי סוטה פרק א' דף י"ז ע"ב, ואמנם פסוק ששפט את ישראל ארבעים שנה לא נמצא בספרים דידן.

אלא שנמצא שני פעמים ששפט את ישראל עשרים שנה, וכך גרס הרד"ק. אמנם מהתוס' בשבת דף נ"ה ע"ב ד"ה מעבירם משמע שלירושלמי היתה גירסא בספרים ששפט ארבעים שנה, ועיי"ש בגליון הש"ס שם.

⁴⁷ שופטים ט"ז, ל"א.

⁴⁸ עיין בראשית רבה פרשה צ"ח, י"ד, וראה רש"י בראשית מ"ט, י"ח, ורמב"ן, אבן עזרא ורשב"ם שם. ⁴⁹ בראשית רבה פר' צ"ח, י"ד, וראה מדרש תהילים מזמור מ'.

ואפילו הכי אי יראת ה' הוא אוצרו אין אי לא, לא⁵⁰.

מדברי הגמרא מתברר כי הצפיה לישועה, אינה מידת חסידות גרידה אלא חיוב גמור הוא. שהאדם נתבע עליו בדינו ובא על כך ביאורו של הרב קוק זצ"ל כי הצפיה לישועה מראה כי אין האדם חי רק את חייו הפרטיים בתור המגמה העליונה. אין הוא רואה את עניניו הפרטיים כחזות הכל, אלא מבין הוא, שהוא חלק של כלל ישראל, וישועתו הוא ישועתו שמחתם היא שמחתו. והוא איבר של אותו גוף גדול:

"האדם באשר הוא אדם פרטי, הוא מוגבל בהגבלה צרה, בכל ישותו ומציאותו. נגד אותו הערך שצריך הוא להשכיל בנפשו במה שהוא אבר מן הכלל הגדול של כלל האומה, שהיא גם כן מסתעפת לכלל המציאות, ושכל פרט מפרטי הטוב והאור המה הולכים ומצטרפים אל החשבון הכללי... אבל נדע נאמנה כי בא תבאנה. וכל חלק מן הטוב שבאוצר כל איש פרטי מצטרף הוא עם החיים הכללים, ההולכים לכוון את ישועת ה' הכללית בבא עתה, עלכן התביעה היותר שלמה היא על כל מהלך החיים של האדם אם ניתן לו ערכו הכללי בתור צפיה לישועה"⁵¹.

יעקב אבינו, עת רואה הוא בחזונו את מעשי שמשון, את שמשון המוסר את עצמו כל כולו למען ישועתו של ישראל, שאין לו בעולמו כלום מלבד הצלחתו של ישראל. או- אז רואה יעקב מהי הצפיה לישועה ומבין את ערכה, לאמור שחשיבותם של חיי האדם תלויה במידת הקשר אל הכלל.

זאת ועוד לשון ה"צפיה" משמעותה כאדם אשר צופה ומביט ומצפה לראות את אשר יקרה. אך גם זאת תפקידו של הצופה, שאם וכאשר יראה דבר שיכול הוא לעשות משהו, או- אז יאזור את מתניו ויחלץ איבריו לעשות את כל אשר ידרש:

"ועוד כלול בזה, שבכל עת מצא של איזו הערה, שיראה שראוי לעשות איזה דבר לישועה, יחיש פעולתו ולא יעזוב. כמו שהמצפה בראותו על- פי צפייתו שבאה שעת מעשה ברוחה או הגנה מאיזה אויב וכאלה... עליו החובה לעשות מה שדרוש לטובת המצב. כן יזרז לעת הנכון בלא איחור רגע וזמן"⁵².

שתי המגמות הללו להיות כחלק מן הכלל. ולעשות את אשר ניתן בעת הצורך ראה יעקב בשמשון, ומעתה עת אשר רואה הוא את שמשון וכיצד מיישם הוא את המגמות הללו אומר הוא "לישועתך קויתי ה'".

⁵⁰ שבת ל"א, ע"א.

⁵¹ עין אי"ה שבת ל"א, אות קס"ד. וראה ב"עולת ראייה" ח"א, עמ' רע"ט.

⁵² עין אי"ה שם.